List 16.

NOVICE

Tečaj XXXIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 21. aprila 1875.

Obseg: Kmetijstvo v Bosni. — Stelja in gnoj. (Dal.) — Novi Kranjski panj po Dzierzonovi osnovi. (Dalje.) — Turške goveje kuge še ni konec! — Spomini na zaslužene kmetovalce. — „Skutnik = skupnik". (Dalje.) — Slovansko slovstvo. — Mnogovrstne novice. — Iz deželnih zborov. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kmetijstvo v Bosni.

Iz prijateljskega pisma prečast. gosp. Valentina Laha do gosp. dr. Bleiweisa.

Srčna Vam hvala za postrežljivost Vašo, da ste mi poslali sušilnice v obrisib dr. Lukosa. Kaže se dobra — ali za nas je premajhna; morala bi biti preveč sestavljena; tukaj se potrebuje prostora za 20—30 mernikov sadja naenkrat, ker to sušenje se godí na debelo. Našim potrebam pripravno sušilnico imamo že, samo poprave in zboljški se morajo narediti, kjer in kakor so se pokazali.

Našo sušilnico si pač lahko mislite po prav kratkem opisu, ker je čisto priprosta. Mislite si dolgo sobo in na obeh straneh ob steni čez seženj visoko omaro s predali od konca do kraja sobe — pa je vnanja podoba zadeta. Znotraj pa je taka: Predali imajo samo zunanje končnice iz desek, ki se dobro zapirajo, da ne izpuščajo toplote po sobi; namesti notranjih stranic, končnic in dna iz desek (kakor so v omarah navadne) mislite si vse te dele iz pletenic še bolj redkih, in v take pletene predale vsipajo slive ter jih sušé brez najmanjšega dimčka; zato so neznano lepe in okusne. Ker vendar zgoraj vročina bolj pritiska, morajo se spodnji in zgornji predali pretikati in meniti po principu dr. Lukovem. Skozi to omaro se vleče cev in po nji gorkota. Ta cev je pri nas še čisto ravna — zato gré mnogo toplote še v zgubo — v dimnik, zato se mora ta še krivo in zvito izpeljati, kakor tudi omara — ker prva misel o napravi te sušilnice — še ni dosti prekuhana.

Oboje (cev in omara) pa se lahko napravi razdeljivo in potem se zamore postaviti celó pod streho, soba pa se lahko rabi za druge stvari in potrebe do jeseni skozi celo leto. In od kod smo to dobili? Iz Slavonije. Imel je umen delavec naš opravek v Slavoniji; po naročilu Otca Pirca moral je posebno opazovati sušilnice po grajščinah, ter vse njihove bolj nenavadne dele na papir narisati in poprašati, kaj in kako? In sad tega pregledovanja je naša sušilnica, ki utegne po malih popravah popolnoma zadostiti vsem tirjatvam dobre sušilnice. Čuda priproste sestave je ter se za majhen denar dá napraviti, ker soba se, razun nekaterih tednov jeseni, lahko za vse drugo rabi.

Zima pri nas ni bila huda; do posta je bilo malo snega, al spomlad je pozna, ker mrzlo je bilo vedno od 2—6 stopinj po R. — ko smo vlani marca meseca imeli po 10—15 stopinj toplote — zato je sneg še le o beli nedelji zginil — torej za Bosno neznano pozno, da nikdar ne pamtuje toliko poznega snega.

Lani so orehi imeli po pedi dolge mladike o Jurjevem, letos bodo se ravno probudili; pa je tudi lani potem vse pozeblo, letos menda vsaj ne bo, ker bo še vse globoko v lesu in pod kožo. Al vendar je ta toliko pozni sneg vzel mnogo ovac gospodarjem — ker so poginile — glada. Drugi so gonili cele trume v rejo k nekemu z mrvo založenemu turku, ki je pa tudi po turško plače si zahteval; polovičil je, to je, poslanih ovac je polovico vzel za rejo, polovico pa gospodarju vrnil, in to le za nekatere tedne, odkar je sneg čez navado ležal.

In kako ostro se mora postiti uboga goved! Na potu v staro Gradiško videl sem cele trume sestradanih buš vsih suhih, ki so kakor vrane ob cesti pobirale odpadlo slamo in mrvo, zlasti po mestih, kjer je kdo kaj zvrnil ali kjer je živino krmil voznik, ki po Bosenskem običaji mrvo kar na tla potrosi posebno, kjer je še voda blizo, in tako ne vpraša po hanu (krčmi) in ne po hlevu. Videl sem na istem potu že proti Avstrijskej meji kravico bušico v snegu stati, iz katerega so gledali stebli koruzni, ki je prav brez vsega strahu ne se oziraje ne na levo ne na desno, prav čvrsto trla in mlela one steble, da sem hrustanje prav čul. No, na taki krmi mora imeti buša zares neizrečeno veliko mleka! Zopet druge trume so po grmovju lazile in objedale kakor koze, celó glodale kožo. Podnevi toliko trpi žival, ponoči pa večidel nima še hleva, kako nadstrešje ali pa plavo zvezdnato nebo, časi pa kosmate snežne kosmiče. Videl sem Bosenski hlev — naj ga popišem. Mislite si kaka dva sežnja dolg, poldrugi pa širok prostor — obdan s plotom en seženj visokim in počez nametane preklice, po njih pa za streho naložena koruzna stebla ali pa iverje (tnalovina). Plot je na pol ali skor do vrha (do strehe) s prstjo zametan ali pa z ilovico ometan. — V tem hlevu stojí čvetero repov, pa še kak repek zraven. Kedar volk pride, se pač lahko ogledajo z obličja v obličje skozi toliko okenc.

Zima je za živino pač huda v Bosni; bolje je od spomladi do jeseni — ker ima dobro pašo, al takrat je zopet huda sovražnica — živinska kuga. Prav čuditi se moram, da pri vsem tem ima dežela vedno dosti živine, buš nizkih debelih nog, ki so za hitro odebelenje menda najbolje pleme — za mleko pa najslabeje — ki še teleta ne morejo preživiti.

Setev se letos v Bosni takrat počenja kakor na Kranjskem. Po 2—3 parov suhih voličev vlači plug z veliko silo, čeravno je zemlja bolj peščena kakor ilovnata. Zemlje pa Bošnjak ne gnojí nič, eno ali dve leti jo pusti počivati, potem jo zopet nažene, naj rodi. Gnoja res nekaj nimajo, ker živine nikdar ni domá; kar ga imajo, privoščijo ga samo slivam, katerim preobilno gnojé; nekateri ga vozijo spod nog — v kake luže ali celó v tekočo vodo, da ga odnese, njiva pa ostane — nezabeljena. Torej sem se čudil, da vendar pri vsem tem ravnanju še nekaj zraste na polji.

Mlatimo pa v celi Bosni menda samo pri nas v samostanu; navadno se žito omane kar na kaki pripravni njivi; po 3—6 konj dirja po nasadu, kakor po Kranjskem po prosu, slamo in mrvo vso kar v kupe (stoge) naložé; zunanja postane rujava, ali znotranja je čisto dobra; drugače ne spravljajo krme.

Tudi sadjerejci kako drevce sèm ter tjè v zemljo potaknejo ali celó cepijo; pa redki so še tako skrbni možje; izmed turkov gotovo noben ne. Na Turškem posestvu sem videl starikaste jablane čisto do vrha olupljene — velil je gospodar stari baburi, ki je bojadžija (farbarica) in kožo rabi za svoj zanat (rokodelstvo), naj jablane vse ostrže, vsaj jih bo tako posekal, kaj neki bodo pri njivi stale!

Vendar pa se od turka kaj zamorete Slovenci naučiti — no kaj? Od Banjaluke ob cesti proti Stari Gradiški stojé lepa že precej velika drevesica blizo dve uri daleč in vsako leto jih še zasadé — kdor ne verjame, naj pride pogledat, bo se prepričal istine. Čudno pa mi se zdi to, da ob Avstrijski granici je narod bolj surov in zanemarjen kakor bolj proti sredi dežele — ne bi verjel, ako bi mi ne potrjevali tega možje, ki poznajo te in une ljudí. Ali to ni morda enako, kakor so po olikanih deželah okoličanje mest tudi bolj čudnega vedenja kakor pa oddaljeni seljani?

Mislim pa, da v Bosni ima ves drugačen vir ta surovost kakor drugod. Ravno ta del ob Savi ima najkrutnije turke, ki so dostikrat že sami vladi skrbi prizadevali, in do leta 1850 tudi nobenega davka (desetine) ne dajali, bili so čisto prosti posestniki, al s podložniki (kristjani) na svojih zemljiščih so ravnali kruto, tako da imenujejo kristijani namesto Krájina (kakor je pravo imé temu oddelku Bosne) krvava haljina (krvava suknja, obleka), kjer so jih neznano mnogo brez vzroka posekali itd. Omer paša jih je menda 1849. leta potolkel in pod davek spravil — pa samo s pomočjo kristijanov — prav kakor 30 let kasneje Bismark Francoze s pomočjo katolikov; menda je Bismark študiral delovanje te gadne hrvaške poturice, ker ga je tako zvesto posnemal. Omer paša je dobro poznal Bosnjake in vedel je, da bo imel težavo jih kmalu podjarmiti, zato se obrne do kristijanov frančiškanov, naj nagovoré ljudí, da bodo opazovali sovražnika ter mu naznanjali, kje biva itd., pa tudi kazali pota, po katerih se ne bodo nadejali, da bode do njih zamogel priti. Imel je enega patra vedno pri sebi, ki je prejemal sporočila in za to ljubav je obečal Omer poturica kristijanom zlato slobodo itd. — Res je on z nekim drugim madjarskim odpadnikom na ta način kmalu vse ugnal. Ali zdaj pride druga; Omer paša ne izvrši obljube svoje; kmalu je krinko snel in začel je kristijane preganjati; mnogo jih je dal vjeti in uklenjene odpeljati, po ječah utakniti; onega Patra sekreterja je dal v Carigrad vleči, kjer bi ga bili umorili, ako ne bi bilo pomoči iz Dunaja. Ali ni Bismark enako delal? posnemal je poturico. Še toraj v hudobiji ni originalen, ampak opa, kateri je po zločestni volji jako podoben. Res je, da je moč zasebnih turkov zatrta, ali paše gospodaré po svoji volji.

Stelja in gnoj.

(Dalje.)

§. 29. *Četrti nadomestek za steljo.*

Že tisučletja je Egipt prva dežela na svetu za žito. Pšenica daje osemnajsternat sad. In vendar njegova polja še niso videla gnoja. Vsako leto ob svojem času o Nilovih virih visoko gori v Afriki dežuje, Nil naraste, dere strašno velik v Egipt, prestopi tukaj svoje meje, nekaj sam preplove zemljo, nekaj pa ga umetno po neštevilnih prékopah (kanalih) in vodotočih na polja izpeljujejo; in Nil mehkega blata po njivah in po polji pustí. Brž ko se Nil zopet uteče, ljudje zemljo nekoliko preorjejo, obsejejo in v kratkem imajo bogato žetev. Mi na Kranjskem sicer nimamo Nila, imamo pa marsikateri potok, ki bi polju in zlasti travnikom kaj dobro storil, ako bi se na nje napeljal. Taki studenci in potoki z blatom, ki ga seboj pripeljejo, storé rodovitne travnike in planinske košenine in storé, da brez gnoja prav obilna trava raste. Zato bi se pri nas morala voda še veliko bolj pridno napeljevati na travnike in senožeti, po okoliščinah tudi na pašnike.

§. 30. *Peti nadomestek.*

Ako polju pomaga namákanje, mu mora pomagati tudi drobni pesek, sviž ali mlevka. Zakaj eden vzrokov, da namakanje pomaga, je ravno v tem, da prinese voda seboj semletega peska in blata, ki na polji ostane. Ako tega peska in sviža spravimo na polje, delamo razen vlage ravno to, kar dela potok s svojim namakanjem, to je, gnojimo jih s prav dobrim gnojem, kateri nikoli ne poíde in nas nič druzega ne stane, kakor to, da ga na polje spravimo. Javaljne se vé v naši deželi, koliko je vredna drobna sipa po naših potokih. Potresanje s tako sipo bi jaz toraj imenoval „suho namakanje“. Dobra sipa ima v sebi vse pepélne drobce, kakoršni so v zeliščih, ima pa tudi prsti in še zlasti dosti kalija in fosforne kisline, ki ste tako tehtni snovini.

§. 31. *Kako in kdaj gnojí pesek.*

Napačno bi bilo, ako bi kdo mislil, da pesek zato, ker ima gnojno moč v sebi, tako hitro in izdatno gnojí, kakor primerna množica stelje, pepéla, koščene moke ali gnojá z enako mero gnojnine. Zakaj le-te rečí sadežem kar precej delé že pripravljenega in nastavljenega živeža; pesek pa to gnojnino še v svojih zrnih strjeno drží, je le počasi daje, in do čistega je pač v teku enega stoletja ne izpustí. Peščevina ne dá rada naravnost svoje tečnosti iz sebe, mora se v ta namen storiti neka ločivna ali kemiška sila. To silo pesku dela prhnenje zeliščnih ostankov, publice — še bolj pa gnoj. Malo tvarin je, kakor sem že rekel, katere bi čez nekaj časa pesek tako zjedle in njegovo živežno moč tako stopile, kakor gnoj in gnojnica. Kar tedaj peščena zrna imajo na svojem površji živežnosti za zelišča, to se naj poprej razreši in oddaja. Iz razdjanega živca (poljskega špata) se naredí tudi nekoliko ilovice, ki jemlje pesku njegovo preobilno gibljivost in mu daje več trdnosti. Posebno koristno ga pa živa prst (puhlica, humus) v delo vzame. Iz njenega počasnega gnijijenja namreč neprenehoma vstaja ogelna kislina, ki ne jenja pesku do živega iti in ga razdevati. Dalje ima puhlica nekaj v sebi, kar je kakor prav stanjšan lim, ki je zopet postal gost kakor mleko. Ta lastnost daje potem pesku krhkost ter drobljivost obrnjene zemlje (brazde), kar se tudi pri sušenji ne izgubí. Po tej poti dober pesek postane prst, kakoršna je v najboljši brazdi. Po tem takem tedaj peščena stelja v prav veliko korist zmnožuje prst. Kako se to množenje godí, povzemi iz naslednjega premislika.

Ako bi se na planoto 1000 štirjaških sežnjev vsako leto razsejalo za en kubičen seženj peska, bi se v 1000 letih v resnici zemlja za 1 seženj zvišala; toda v 100 letih bi ta zvišava znesla še le kacih 7 palcev. Vidi se pa, da tudi pri prav obilni rabi peska za steljo se prst le prav počasi množi, in vendar se ravno s peskom godí še najhitreje in najbolje. Pesek ko gnojnina tedaj to-le dela: Prvič prinaša veliko zeliščne živežnosti v zemljo. Drugič postane sam prav posebno dobra zemlja, zmnoží tedaj prst. Tretjič težko ilovčnato zemljo zlajša, zrahljá in zboljša tudi apneno zemljo. Četrtič živežnost za rastline še le prične dajati, kedar mu puhlica in gnoj do živega gré. Takrat najprvo izpustí to, kar je na površji njegovih zrn lože razrešljivo, drugo, kar je znotraj v pesku in težko razluščljivo, daje še le s počasnim prhnenjem. Dobrega peska ali pa dobre prstí kaki zemlji pridati, to je prav za prav vse eno.

(Dalje prihodnjič.)

Novi Kranjski panj

po Dzierzonovi osnovi.

Spisuje Luka Porenta, župnik in čebelar v Bohinji.

(Dalje.)

Po tej poti sem tedaj iznašel nov panj, kateri je po zunanji obliki našemu staremu Kranjskemu panju popolnoma podoben, znotraj je pa po Dzierzonovi osnovi prenarejen, zato mislim, da bo prav, če ta panj „Dzierzoniziran Kranjski panj“ ali pa „novi Kranjski panj“ imenujemo.

Razložil sem dozdaj nekoliko vzroke, kateri so me napeljali, da se nisem izvirnega Dzierzonovega panja poprijel, ki ga je ta čebelarski mojster pred 20 leti iznašel, in kakor ga menda tudi še zdaj dela, ampak da sem rajše Kranjski panj dzierzoniziral, to je, da sem se rajše potrudil, naš stari Kranjski panj tako prenarediti, da si zamoremo ž njim prav vse tiste koristi ali dobičke pridobiti, katere oče Dzierzon svojim lastnim panjem pripisuje.

Ne zdi se mi ravno neobhodno potrebno, da bi svoj novi Kranjski panj prav natanko popisoval, ker naša sl. c. k. kmetijska družba moje nove panjove že nekatera leta našim čebelarjem brezplačno delí, so tedaj po Kranjskem že sploh znani. — Ker vendar mislim, da bo to, če ta panj malo popišem, tudi kolikor toliko k temu pripomoglo, da ga bodo naši čebelarji umno rabiti znali, naj ga toraj malo bolj na tanko popišem.

Rekel sem že zgoraj, da je moj novi Kranjski panj po zunanji obliki staremu Kranjskemu panju popolnoma enak. Dolg je, zunaj mérjen brez jezika, $27\frac{1}{4}$ palcev, 7 palcev je visok, in 12 palcev ali ravno 1 čevelj širok. Ker so končnice po $\frac{1}{2}$ palca debele, ima tedaj panj v svitlobi $26\frac{1}{4}$ palca v dolgosti. Stranice sem popred tudi le po $\frac{1}{2}$ palca debele delal; al ker sem se pozneje prepričal, da se vrhnje dilje ali pokrovi dajo še najbolje s šravfki pritrditi, sem začel stranice malo bolj močne narejati, namreč pičlo po $\frac{3}{4}$ palca, zato, da mi jih šravfki ne koljejo. Ker je tedaj panj zunaj 12 palcev širok, in ste obedve stranici blizo $1\frac{1}{2}$ palca debeli, je po takem panj v svitlobi dobrih $10\frac{1}{2}$ palcev širok. — Kar visokost zadene, pa delam vse panjove tako, da merijo po 6 palcev ali $\frac{1}{2}$ čevlja na svitlobi.

Pokrove ali vrhne deske sem delal v začetku tako, da sem dal panj na obeh koncéh z dvema letvicama ali laštama skupaj zbiti, da se stranice niso mogle nič premakniti. Ti dve lestvici ste na straneh, ki proti sredi panja kažete, zgoraj malo zarezani, ravno tako je tudi pokrov na obeh koncéh spodaj malo zarezan, tako, da se ti dve lestvici s pokrovom dobro vjemate in se ne more sčasoma kaka špranja narediti. Pokrove na ta način narejene, sem dal od strane pribiti, in sicer s štirimi majhnimi žebljički, kateri gredó skozi 4 majhne podolgaste kositarske plošice, katere so spet na stranice z majhnimi žebljički pribite. To sem pa naredil zato, ker sem se bal, da bi se panj preveč ne pretresal, ko bi se vrhna dilja od zgoraj z žeblji zabijala, in da bi se mi zavoljo tega satovje, posebno kedar bi bilo polno zalége ali medú, utegnilo odtrgati ali podreti.

Pozneje sem vendar spoznal, da ta moja skrb ni bila popolnoma opravičena, in da se smé pokrov tudi od zgoraj z žeblji pribiti, le da žeblji ne smejo biti premočni, ampak bolj tanki, a tudi ne predolgi, da ni treba zeló močno s kladvom po njih udrihati, ampak da se dajo tudi z bolj rahlim tolčenjem zabiti.

Še veliko bolje je pa, da se pokrovi, namesti z žeblji, s šravfki pritrdijo, in sicer na vsaki strani s tremi. Ako je pokrov panja s šravfki pritrjen, še najbolj trdno stojí, se ne more nič izvežiti, tudi ne more nič odstopiti, zraven tega se dá tudi brez vsega tolčenja, tedaj brez vsega hrupa, odpreti in zapreti. V začetku mi je zavrtovanje in odvrtovanje šravfkov precej težav delalo, nazadnje se mi je vendar posrečilo, da sem iznašel prav priprosto narejen ključek, s katerim zdaj šravfke brez težave zavrtujem in odvrtujem.*) To železo, katero lahko vsaki ključar ali tudi kovač za male krajcarje naredí, naj se nasadí na kak rožiček; kdor ima pa veliko panjev, naj si napravi strojček, kakoršnega mizarji navadno za vrtanje rabijo, in mu po domače menda „vinta“ pravijo; v ta stroj naj pa namesti svedra ta ključek pritrdi, in tako bo šravfke brez težave, pa tudi prav hitro zavrtoval in odvrtoval.

Srednja klinja tega ključka naj je dobro $\frac{1}{4}$ palca široka; spodaj mora biti zbrušena, da gré rada v zarezo šrafkove glavice; ravno tako široki morete biti tudi stranjski kljukici, zadostujete pa že tudi, če ste le po kake 2 črti ali liniji široki.

Ko se šravfek prvikrat zavrtuje, naj se mu poprej primerna luknjica izvrta, šravfek se dene v luknjico, in se lahko enekrati koj z roko zavrti, da se malo prime, potem se pa ključek od strani v šravfkovo glavico potisne, tako, da pride srednja klinja v zarezo glavice, stranski dve kljukici pa glavico na obeh straneh spodaj primete, kakor da bi jo objeli. Kedar se šravfek zavrtuje, naj se ključek malo doli pritiska, in kedar šravfek že tako dobro prime, da bi se imeli stranski kljukici že v pokrov panja zajedati začeti, naj se še s kakim dlétom parkrat obrne, tako, da se glavica popolnoma v pokrov panja vtopí. — Kedar se pa šravfek odvrtuje, naj se spet z dlétom enekrati nazaj zavrtí, tako, da glavico iz dilje pomolí; potem se ključek v zarézo glavice zasadí, kakor sem zgoraj povedal; zdaj pa se mora ključek malo kviško vleči; tako potem srednja klinja ključeva šravfek odvrtuje, stranski dve kljukici ga pa ven vlečete, ker ga za glavico držite.

Kdor ima zgoraj imenovan mizarski strojček, bo prav storil, če si dá zraven ključka še drugo pripravno klinjico narediti, katera naj bo dobra dva palca dolga, dobro $\frac{1}{4}$ palca široka, in dobro črto al linijo debela in na obeh koncéh toliko zbrušena, da se lahko v šravfkovo glavico zasadi. To klinjico naj potem namestu ključka v „vinto“ pritrdi, in tako bo še lože pri zavrtovanji in odvrtovanji šravfkov tista opravila dovršil, o katerih sem poprej rekel, da naj se z dlétom opravijo.

---

*) Taki ključki se dobé po nizki ceni v Ljubljani pri trgovcu gosp. Mih. Pakiču, ki tudi moje panjove prodaja. Pis.

*

Da je ta klinja na obeh koncéh zbrušena, je zato dobro, da se še lahko rabi, če se tudi na enem koncu kaj oddrobi, ali pa že tako skrha, da več v zarézo šravfkove glavice ne gré. (Dal. prih.)

Turške goveje kuge še ni konec!

V 13. listu smo se radovali, da je grozovite pošasti vendar enkrat konec; al naše veselje sprevrglo se je kmalu v žalost, kajti iz uradnega vira zvemo, da še v dveh županijah Hrvaških in to v bližnji nam Zagrebški županiji goveje kuge ni konec. Deželna naša vlada zato ne more vojaške posadke od meje Hrvaške Metliškega in Črnomeljskega okraja odstraniti, kakor tudi ni še odstranjena na Štajarskem proti meji Hrvaški. Pa še od druge strani, in to je iz Istre blizo Kranjske meje nam žuga morivna kuga, kajti v vas Zabičje, dobre pol ure od Kranjske meje, se je zatepla kuga, ker je zbolelo dvoje goved in je zaradi tega komisija pobiti dala ostalih 7 tudi te bolezni sumljivih. In tako imamo pa le spet zaprtijo v kužnem okraju Isterskem in Kranjskem. Kakošna nadloga pa je zdaj zaprtija, ko mora kmetovalec polje obdelovati, tega nam ni treba popisovati, vendar je zaprtija sila potrebna, da iz majhne iskre ne postane hud plamen.

Spomini na zaslužene kmetovalce.

Peter Pavel Glavár — izvrsten čebelar.

Zanimivo je, kar „Slov. Čebela“ pripoveduje o našem rojaku Glavárju, ki (rojen leta 1721, umrl l. 1784) po svojih blagih ustanovah bode na veke živel v hvaležnem spominu domovine svoje, posebno pa še fare Komende na Gorenskem in okolice Mirnske in Trebanske na Dolenskem.

Kar pa o njegovem čebelarstvu vemo — piše „Čebela“ — je v kratkem sledeče:

Na svojem posestvu — kupljeni grajščini v Lansprežu med Mirno in Trebnjem — si je naredil čebelnjak s tremi oddelki, kjer je bilo prostora več ko za 200 panjev. V poznejših letih mu je bil ta čebelnjak premajhen, moral je dostaviti še drugega, ali pa čebele drugej imeti. Imel je navadno 400—500 panjev. Toliko panjev imeti, pa ne kaže navadnega čebelarja, ampak jako umnega in izurjenega, sicer bi bil lahko imel večo škodo kakor dobiček, ker s čebelarstvom je vendar drugače, kakor z ovčarijo, katero vsaki bogatin lahko ima, da ima le dovolj denarja in prostora. Da je pa res nenavadne čebelarske vednosti imel, niso priča le njegovi mnogobrojni (številni) panji, ampak tudi rokopis, katerega je čebelarjem v poduk spisal. Naslov rokopisa je: *„Pogovor od zhebelnih Rojev ſkusi A. Jansha Dunajſkiga Vuzhenika v nemſhkim jesiku popisan. Na Kranſko preloshen in popiſan ſkusi viſoko vuredniga zhaſtitliviga Vuzhenika duhovniga Petra Pavla Glavarja, fajmoſhtra nekdajniga v Commendi, ſedajnega Lanſpreſhke Goſposke zhaſtniga goſpoda v tem letu 1776.“* Peter Glavar je izročil svoj rokopis malo pred smrtjo učencu Tomeli-u, ter mu zapovedal, naj poskrbi natis rokopisa *„k pridu naſhiga kmetizhkega ljudſtva“*. Al žalibog, da nehvaležni učenec se je za dotično povelje svojega dobrotnika tako malo zmenil, kakor za marsikaj druzega tudi nič. Tako je trud in namen izvrstnega rodoljuba do današnjega dneva neizvršen ostal. Rokopis je neki še dobro ohranjen ter ga shranuje nekdanji Ljubljanski profesor g. J. Rechfeld.

Slovstvene stvari.

„Skutnik = skupnik.“

Spisal J. Navratil.

(Dalje.)

Hrvatski nezádružni „skupnik“ se vjema bolj z našim, nego z ónim hrvatskim (zádružnim) „skupnikom“, ki se v zádrugo priženi; kajti tak vzame kakega „zádrugarja“ pravo hčer, postane tedaj njemu (tastu) pravi zet [1]), ter živi nato z vsemi zádrugarji ‚skupa‘ v zádrugi. — Nášega „skupnika“ pa ožénijo novi stariši z dekletom, ki jim ni prava hči, nego je ž njimi v taki razmeri, kakor on; — on pa jim ní zet, kakor jim žena njegova ní snaha. [2]) To veljá tudi o nezádružnem hrvatskem „skupniku“.

Kako pa je postala — vprašaš — ta beseda: „skutnik“ ali „skupnik“? —

Že l. 1853 se je slutilo, da izhaja „skutnik“ morebiti iz besede „skut“, zato ker zovejo Žumberčani [3]) takó „naročje pri suknji“; na priliko: „dete mu sedi u skûtu.“ [4]) Vgibalo se je, „da je (novi) oča menda tako dete del, da mu je sedelo na stegni izpod roke.“

...„To je — pisal sem ondaj — le ‚morebiti‘, to ní še dognano; dognano bi bilo, ako bi kje verjeten popis take navade našli, ali verjetno ustno izročilo slišali“....

A ne bi li mogel človek takega popisa najti v kaki... stari knjigi? — tako sem si mislil lani, čitaje óne besede svoje. — Hitro jo začnem slediti, ter sem bil na posled tako srečen, da jo zasledim. Res, da ta knjiga ne popisuje slovanskih navad pri sinovljenju itd., nego „pravne navade“ germanskega naroda; ali kdo ne vé, kako v rodu sta si ta jezika: slovanski pa germanski? — kdo ne vé, v kako tesni zvezi sta (rada ali nerada) ta naroda od nekdaj? — Tista knjiga („Deutsche Rechtsalterthümer“), ki jo je spisal učeni Jak. Grimm leta 1828, jemlje pa vendar po vrhu v misel tudi drugih narodov pravne navade.

Da povém na kratko: Na strani 160 piše Grimm, da so dévali po staroskandinavskem pravu („nach altnordischem recht“) óno déte, katero so hoteli posíniti ali pa pozakoniti (bei der adoption in legitimation) na krílo (schoſs [5]), ali pa na kolena. Devanje na krilo („das schoſssetzen“) imenovali so „**skaut**-soetubarn.“

---

[1]) Prim. pri Vuku besede: domàzet, domàzetović, uljez, pripuz; v Bogiš. „Zborn.“ 18—19: priselica, doselica, pridošlica, („domazet priselica“, „prosti priselica“). Pis.

[2]) Stsl. „snъha“, ne „synъha; tedaj ní iz debla: synъ (sin), kakor nekateri mislijo in zato pišejo po krivem „sinaha“; gl. v Mikl. slovar. 1862—65 str. 867: sansk. „snuša“ alb. „nuse“ (die neuvermählte). Pis.

[3]) Tako si velé zdaj tudi sami po glavnem svojem kraju Žumberku nekdanji uskoki bosánski (bôsenski), sosedji kranjskim Slovencem, ki jim pravijo ‚Vlahi‘, ‚Starovérci‘, tudi ‚Žumberčani‘. Po tem novem imenu prekrstili so že prostaki celó svoj pravi hrv.-srbski jezik v „žumberski“, kakor nekdaj Kranjci svoj slovenski jezik v „kranjski.“ Pis.

[4]) „im Schoſs“ po Vuku: „u krilu“ ali „na krilu“. „Rječn.“ 303.

[5]) Slovencem ne rabi „krilo“ povsod, kakor na pr. Srbom, za ta pomèn (Schoſs), nego po mnogih krajih „naročje“, da-si pomenja „na naročje“ prav za prav „auf die Arme“ (in brachia). Murko, Cig. (Wolf)....; prim. pri Vuku 405: „Naručje, der Schooss, sinus; z. B. u naručju, auf den Armen, in brachiis“. — „Naročje pri suknji“ za „Rockschoſs“

Staro-skandinavski „skaut“ (got. skauts ali skaut) je tedaj = „schofs“ (schooss), ter izhaja očitno iz istega korena, kakor staroslov. скоутъ (skut'), bolg. „skut“, „skutnik“, srb.-hrv. „skut“ (skuto [1])... namreč iz sanskrtskega (Sanscrit): **sku** = kriti (tegere, decken, bedecken). Glej Mikl. „Rad.“ str. 81 in „Lexic.“ 1862 do 1865 str. 852; na str. 1136 pa čitaš, da je istega korena lat. „**scut**um“ (der Schild, štitъ, ščit).

Znamenito je, da se je spremenil „skaut“ v severnofrizovskem jeziku tudi v „skût.“ Gl. Diefenb. II. 240 pod „ndfrs.“ (Dal. prih.)

Slovansko slovstvo.

Knjige akademije jugoslavenske.

Jako marljiva akademija jugoslavenska je ravnokar izdala:

30. knjigo „Rada“ svojega, katera obsega sledeče članke: O ženskih karakterih u naših narodnih pjesmah. Od Janka Jurkovića. — Ustroj i gojitba cvieća. Od dra. Josipa Šlossera viteza Klekovskoga. — O kmetstvu po srbskom uobičajnom pravu, po ustanovoma Dušanova zakonika i po štatutima dalmatinskih gradova. Od dra. Božidara Petranovića. — Borba južnih Slovena za državnu neodvisnost u XI. vieku. Od dra. Fr. Račkoga. — Uzroci oledjivanja sad jedne sada druge zemaljske polutke. Od dra. Gj. Pilara. — Dr. Božidar Petranović. Nekrolog od dra. Fr. Račkoga. — Književne obznane. Novije publikacije o Koperniku. Od J. Torbara. — Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti početkom g. 1875. — Izvodi iz zapisnika jugoslavenske akademije. — Poklonjene knjige jugoslavenskoj akademiji.

S pomočjo sl. akademije pa je prišel na svitlo:

„Opis jugoslavenskih novaca“. od profesora Sime Ljubića.

Obširna in s slikami novcev okinčana, povestničarom in osobito še numismatikom vrlo zanimiva knjiga kaže novce (denarje) Bulgarske (počenši od Vladimira Boriševića 885—888), — novce Srbske (počenši od Vladislava I. 1234—1241) do leta 1380, in novce Bosanske (počenši od Stjepana Kotramanića okoli leta 1290—1313), — skupaj novcev zlatih 2, srebrnih 4671, bakrenih 26. — Na prodaj ima to knjigo vseučiliščna knjigarna Fr. Zupana v Zagrebu.

Mnogovrstne novice.

Koliko ljudí je za steklino umrlo od leta 1851--1874.

(Po časniku „Statist. Monatschrift.“)

Na Štajarskem od 1851. do 1855. l. 10; od 1856. do 1860. leta 3; od 1861. do 1865. leta 5; od 1866. do 1870. leta 4; od 1871. do 1873. leta 5; — na Koroškem od 1851. do 1855. leta 5; od 1856. do 1860. leta 1; od 1861. do 1865. leta 2; od 1866. do 1870. leta 5; — na Kranjskem od 1851. do 1855. leta 9; od 1856. do 1860. leta 2; od 1861. do 1865. leta 1; od 1866. do 1870. leta 3; od 1871. do 1873. leta 8; — na Primorskem od 1851. do 1855. leta 13; od 1856. do 1860. leta 2; od 1861. do 1865. leta 6; od 1866. do 1870. leta 5; od 1871. do 1873. leta 22.

skovano je pa menda po nemški besedi. O različnih pomenih besede „krilo“ še pozneje kaj. Pis.

[1]) Kakor pravijo trde Slovenke tuji „kiklji“ lepo po naše „krilo“, tako jej velé hrv. Slovenke po Varaždinski in Križevski županiji... „skuto“, (n). To mi je povedal mladi nadepolni pisatelj hrvatski, g. Kostrenčić. Prim. Mažur.-Užar. pod „Rock“. Šulek piše „skute“, Weiberrock. Pis.

Iz deželnih zborov.

Deželni zbor Kranjski.

V 3. seji 19. aprila je deželni glavar naznanil, da vlada stavbenega reda, katerega je deželni zbor sklenil vlani, ni potrdila; izročil se je ta red gospodarskemu odseku vnovič v prevdarek; potem je naznanil, da je vlada poslala načrt postave, kako je na meterško mero in utež predevati tiste mere in uteži, ki so v deželnih zdaj veljavnih postavah; tudi ta predloga se je izročil gospodarskemu odseku. Dalje so se dotičnim odsekom izročile različne peticije, izmed katerih omenimo danes prošnjo Javorske občine nad Škofjoloko za podporo pogorelcev na Vovči, prošnjo dramatičnega društva za podporo, prošnjo Št. Vidske občine nad Ljubljano zavolj podpore za šolo, prošnjo Starološkega župana Moharja gledé dovozne ceste do kolodvora, prošnjo občin Col in Podkraj gledé uravnave mitnine na Hruševski cesti, prošnjo občine Col za odpravo mitnine na Colu, prošnjo Jerneja Globočnika iz Mošenj za odpis dohodnine od mostu v Globokem, prošnjo občin Vipavskega okraja za vpeljavo pregledovalnega vojaškega nabora v Vipavi namesto v Postojni.

Dr. pl. Schrey je predlagal načrt postave, po kateri naj bi se učiteljice na ljudskih šolah plačevale tako kakor učitelji, vtemeljeval bode ta predlog v prihodnji seji. — Potem se je potrdila volitev g. Pet. Grasselli-a za deželnega poslanca v občinskem volilnem okraji Postojna-Senožeče-Bistrica-Planina Lož. — Potrdil se je potem proračun vino- in sadjerejske šole na Slapu za leto 1876 (potrebščina 6609 gold., zaklada 3515 gold., primanjkava 3094 gold., katera je pokriti iz deželno-kulturnega zaklada), — in računski sklep iste šole za leto 1874 (dohodki 7470 gold. 85½ kr., stroški 7407 gold. 72½ kr.). — Še nekatere druge predloge deželnega odbora so se izročile dotičnim odsekom, o katerih pa poročali bodemo, kedar se rešile bodo. — Konečno so se volili v šolski odsek: Deschmann (načelnik), Obreza (namestnik), vitez Gariboldi (perovodja), dr. Bleiweis, vitez Langer, Kotnik, dr. Razlag; in gospodarski odsek se je pomnožil še za 2 uda, namreč Kotnik in dr. Schrey.

Deželni zbor Štajarski.

Dr. Vošnjak je interpeliral vlado zarad zaprek pri volilnem redu. Pri premembi opravilnega reda je bilo tudi sklenjeno, da se sme odgovorom na interpelacije pripeti debata. Dozdaj to ni bilo dovoljeno. Vladnemu zastopniku ta sklep ni po volji, rekel je, da to je dovoljeno le v državnem zboru. Najbrže se vlada bojí takih razgovorov. Celjski poslanec je interpeliral zarad vravnanja Savine, ki je zeló potrebno. Tedaj so tudi tu interpelacije najvažnejše dogodbe. — Vlada je ponujala že drugi pot postavo o konjedercih, pa zbor je ne mara, zato jo je tudi zdaj odložil.

V 3. seji 8. t. m. se je po predlogu g. Hermana, ki je poročeval v imenu deželnega odbora, dovolilo, da zamorejo trgi: Arnež, Mahrenberg in št. Lenart v Slov. goricah 2 gold. dače pobirati od svojih pesov, kujžekov in ščenet. Na dalje bode v Mahrenbergu 10 gold., v št. Pavlu pri Priboldu 15 gold. plačal vsak, kateri hoče ondi kot srenjčan sprejet biti. Okrajnemu zastopu v Štanjcu se je dovolilo ljudem naložiti 40% okrajne naklade. Res, trda daca! Kmetske srenje, dozdaj združene z Lipniškim trgom, so prosile za razdruženje. Gosp. Herman je prošnjo podpiral — zastonj. Liberalna večina je z 22 proti 20 glasom prošnjo odložila.

V 4. seji 9. t. m. so se volili razni odbori, katerim so se dotične stvari v pretresovanje izročile. Slovenske poslance imamo: g. Hermana v odboru za srenjske zadeve, dr. Srneca za šolske, dr. Dominkuša za gospodarske stvari, dr. Vošnjaka za deželni proračun.

Deželni zbor Koroški.

Vlada je predložila postavo o metrični meri in vagi in o vravnanji bregov reke Zilje. Posebne važnosti je bila tudi interpelacija poslanca Petriča do vlade, ali ne bi hotela čakati z rubljenjem za davke do jeseni? Vladni zastopnik na to ni naravnost odgovoril, temveč izrekel, da se bo to zgodilo tam, kjer je huda sila in da se bo ozir jemal na mnenje županov. — Poslanec Einspieler je pred volitvijo odsekov izrekel željo, naj bi se v posamezne odseke volili poslanci iz vseh skupin (vélicega posestva, mest in kmetijskih občin). A vkljub temu so sestavili odseke po svojem, tako da ni noben slovensk poslanec v kak odsek voljen.

Deželni zbor Tirolski.

Poslanec Greuter je stavil predlog, da se odslej tudi kaplanom ali duhovnim pomočnikom sploh dá pravica za deželni zbor voliti in voljenim biti; to pravico so jim „liberalci“ dozdaj pridržavali.

Deželni zbor Poreški

je lotil se cestne postave in tudi postave o nadzorstvu ljudskih šol. Čudno, da zadnja postava pride še le v tem zborovanji na vrsto.

Naši dopisi.

V Gorici 17. aprila. — Preteklo nedeljo (11. t. m.) se je bilo razneslo po Gorici, da se je prikazala v Selu pri Batujah (na Ipavskem) „phylloxera vastatrix“. Brž se je odpravila od tu komisija tje gori preiskavat, kaj in kako je. Našla je komisija res neke živalice na trtah pod lubom, ki pa niso znana amerikanska trtna uš, ktera se nahaja le na korenikah. Zaželka v Selu je čez 1 milimeter dolga in siva; phylloxera pa je rumenkasta in se s prostim očesom ne vidi. Komisija ni mogla vedeti, je li tista živalica (v Selu) nova, ali že od prej znana in popisana. Trte, na kterih se je ona zaželka zapazila, res hirajo, toda — kakor se zdi — iz druzih vzrokov, in ne zavoljo omenjene živalice; korenike so zdrave. V prvo so kmetje novo živalico zapazili 19. marca t. l. Tako smo tedaj za zdaj strahú rešeni! — Dne 13. t. m. je imelo naše mestno starešinstvo sejo, v kteri se je podelilo g. grofu Francu Coronini-u, deželnemu glavarju, častno meščanstvo, in to — razen druzih zaslug — zato, ker je on bil prvi, ki je sprožil misel, da naj bi deželni odbor in mestni zastop povabil cesarja v Gorico. V tisti seji bi se bila imela tudi oddati služba municipijskega tajnika. Prosil je za-njo glasoviti g. Favetti, nekdaj voditelj našega mesta, pozneje pregnan, potlej pomiloščen in poslednja leta tukaj živeč. On že dalje časa v izredni službi pri magistratu administrovati pomaga, sosebno odkar tajnika ni. Mnogi so za gotovo pričakovali, da postane F. spet tajnik, vsi pa smo bili radovedni, kako bo ž njim. Te dni pa je „L' Isonzo“ prinesel novico, da je g. F. prošnjo nazaj vzel, ker je župan, gosp. Perinello, na to silil. Silil pa ga je župan umakniti se zato, ker mu je vlada tako velela. „Isonzo“ pravi, da bode o tej zadevi jasno in glasno govoril. Tako ostane magistrat še nekaj časa brez tajnika. — Zarad te in druzih reči je g. župan P. zgubil zaupanje liberalcev; klerikalcev ni že tako nikdar na svoji strani imel. In tako je verjetno, da tudi njemu v kratkem svojo resničnost usili pregovor: Sic transit gloria mundi. Med druzimi znamenji, da županove akcije padajo, bilo je v poslednji seji tudi to, da so mnogi njegovi nasveti padli. Hotel je med drugim, da naj bi se detišnice s pomnoženo zalogo spremenile v Fröbel-nove vrte, in sicer v spomin cesarjeve nazočnosti v Gorici 4. aprila t. l. Ker se je pokazalo, da ni bila ta stvar še dobro prevdarjena, izročili so jo šolskemu in finančnemu odseku v nadaljno pretresovanje. — 13. in 14. t. m. smo imeli spet zimsko vreme. Po prvem prav poletnem grmenji in po poletni plohi dežja je začela pihati mrzla burja. In še dobro, da je bila; če ne, imeli bi bili slano, ki bi bila cvetočim drevesom in pa detelji zeló škodila. — Pretekli teden je nek upokojen stotnik (G.) zavoljo neozdravljive bolezni v Soćo skočil; našli ga niso še. — Deželni nadzornik za srednje šole na Primorskem, g. Ern. Gnad, v prvo tukajšnji srednji šoli obiskuje. — Tukajšnje Werdenberško šolsko poslopje (eno najlepših iz starših časov), v katerem sta gimnazij in vadnica z izobraževališčem, bodo še to poletje začeli širiti. Stroški bodo znašali menda okoli 80 tisuč gold. Novo poslopje zavzame neki ves prostor poleg ribjega trga in tako — z Bogom lepi razgled iz sedanjih šol, z Bogom botanični vrt! — Naš deželni zbor ni imel po začetni seji nobene druge več in tudi ne vem, kedaj se k 2. seji snide.

S Koroškega 17. apr. (*Lepe besede, druzega nič!*) Radovali smo se, da je bilo v Celovcu osnovano posebno sodišče za Slovence. Al kako naglo se nam je ta radost spremenila v veliko žalost, celó v nevoljo! Kaj pomaga namreč, če so sodniki slovenskega jezika zmožni, če pa pri državnem pravdništvu ni nikogar, ki bi slovenski znal! Dozdaj je bil pač namestnik državnega pravdnika, g. Ferd. Steiner, slovenščine zmožen, al zdaj, ko je premeščen v Gradec, in je na njegovo mesto prišel trd nemec, — kaj bo pa zdaj? Ali se bo zopet s tolmači, prestavljavci vkvarjalo? Vsak človek vé, kako slab, kako nepopolen je skoro vsak prevod iz enega jezika v druzega, zlasti pa pri sodnijah, kjer se navadno kar celi stavki preskakujejo in si prestavljavec niti s posameznimi besedami, za katere v drugem jeziku ne najde naglo pravega izraza, niti s pomenom vsega stavka glave ne beli, če bi bil tudi po vsem zmožen; vsak tudi vé, kolika krivica se ravno tu lahko godí, ako se kak izrek napačno razumi. Koroška je vsaj po dobri tretjini slovenska dežela, tedaj bi moral po pravici že v državnem pravdništvu, obstoječem iz treh udov, najmanj eden biti rojen Slovenec, kateremu bi bile posebnosti tega jezika dobro znane. Vrh tega izhajajo v Celovcu trije slovenski časopisi, kateri morajo hoditi državnemu pravdništvu v cenzuro. Kdo jih bo bral, če nobeden izmed trojice ne ume slovenski? Morda kak prestavljavec, ki njihovega zadržaja še razumel ne bo, za katerega bo pa vendar-le prav po nepotrebnem država denar tje metala? „Pa morda ni bilo nobenega Slovenca za to mesto“, mi bo kdo ugovarjal. Kaj še! Iz zanesljivega vira mi je znano, da je oglasilo se več rojenih Slovencev za to mesto, pa je vendar-le trd nemec tje prišel. Ravno to pa mora vsacega Slovenca jeziti, da tako počenjajo le z nami, z nobenim drugim narodom ne. Ali se to ne pravi: nas nalašč hujskati? Človek bi jeze skipel, če kaj tacega sliši. Sodišče slovensko, državno pravdništvo pa nemško, ki ne razumi niti sodnika, niti zatoženca. Ali ni to narobe svet? Se ne sliši, kakor da bi se hoteli s Koroških Slovencev norca delati? Tedaj lepe besede, — druzega nič!

Iz Ljubljane. — Javne seje deželnega zbora so odložene do pondeljka, da med tem časom morejo odseki izdelovati svoje naloge.

— (*Opravilni svèt zavarovalne banke „Slovenije“*) je v svoji seji 18. aprila določil, da zapadejo vsi tisti medčasni listi, na katere se do prvega maja t. l. doplačilo vplačalo ne bode, in da se bodo dotične številke po preteku tega časa po časopisih naznanile. Nad 2000 delničarjev je dozdaj odrajtalo svoje doplačilo, nekaj čez 1000 jih je pa še v zaostanku; nadjati se je vsaj od premožnih domoljubov, da storijo, kar so drugi že storili, da se domača banka zopet na trdne noge postavi. — V tej seji je za glavnega tajnika bil imenovan gosp. Kern, izveden mož, ki je dozdaj bil pri neki dobro akriditirani asekuraciji Tržaški. — Občni zbor delničarjev bode binkoštni torek.

— (*Katoliška družba rokodelskih pomočnikov*) je obhajala v nedeljo 18. t. m. svojo dvajsetletnico s tem, da so družabniki ob 7. uri v nunski cerkvi imeli sv. mašo, katero je služil mons. Jeran; ob 11. uri pa je bil v družbinih prostorih občni zbor, katerega so se udeležili skoraj vsi družabniki in pokrovitelji. Predsednik J. Gnjezda je poročal o družbinem stanji preteklega leta, ter se spominjal prerano umrlega prednika svojega dr. Leona Vončine in vrlih pokroviteljev: dr. Coste, Fid. Terpinca in A. Heidricha, katerih smrt je rokodelsko družbo hudo zadela. Pri tolikih nezgodah pa je vendar v drugem obziru družba napredovala: članov je koncem tega leta s častnimi udi vred — kateri so tudi kot mojstri družbi zvesti ostali in katerih je 11 — vseh skup 56, — število, kolikoršnega zadnjih 10 let še ni bilo. — Družba premore 840 gold., ki so kot matica naloženi na obresti, 5 obligacij, katere so vredne 450 gold., in 158 gold. gotovine, ki se bode rabila za družbine potrebe prihodnjega leta. — Blagajnica v podporo bolnim družabnikom, komaj 3 leta stara, narastla je na 213 gold. ter ima še obligacijo, 50 gold. vredno. Plačalo se je letos iz nje 45 gold. 16 kr. — Za duševni napredek rokodelskih pomočnikov so delali: čč. gg. J. Flis in o. Angelik, g. Močnik in pa predsednik sam s podučevanjem v fiziki, računstvu, petji, zemljepisji in kršanskem nauku; zadnje dni se je častni ud rokod. družbe g. Iv. Čermak blagovoljno ponudil, da hoče v prihodnje pomočnike risanja vaditi. Zares lepa prilika se daje mladim rokodelcem, da zamorejo izobrazovati svojega duha. — Družbica rokodelskih fantov, katero je bil rajni predsednik po hudi borbi z raznimi elementi ustanovil in ki šteje zdaj 74 učencev, tudi lepo napreduje; prinesla je preteklo leto že lep sad s tem, da je iz nje prestopilo 12 oproščenih učencev v družbo pomočnikov. — Po predsednikovem poročilu, katerega tu le skrajšano damo, poročal je družbeni blagajnik g. M. Gerber, da je družba imela 465 gold. 10 kr. dohodkov in 306 gld. 66 kr. stroškov. — Konečno se je sklenilo, da se to poletje družbini prostori, kolikor bode mošnja pripustila, popravijo in osnažijo, in sprejel se je predlog g. Horak-a: naj bi se nabiral denar med prijatelji rajnega predsednika dr. Vončine v ta namen, da se njegova podoba naslika po domačem umetniku in obesi v družbini sobi, kar je rajni s svojim 20letnim neutrudljivim delovanjem v blagor „poštenega rokodelstva“ gotovo zaslužil.

— (*V občnem zboru „glasbene Matice“*) je bila živahna razprava v nekaterih točkah; drugi pot poročamo več o teh obravnavah.

— (*Koroške ovce*), ki so se nakupile iz državne subvencije, se bodo v petek razdelile gospodarjem, kateri so za-nje prosili; delile se bodo deloma na železniški postaji Lesce-Radoljica za višo Gorensko stran, v Ljubljani za nižo Gorensko stran in Dolensko, v Postojni pa za Notranjce. Ker se je oglasilo 172 prošnikov, ovac pa nakupilo le okoli 80 parov, zato ne more vsak prošnjik dobiti para ovac (ovna in ovco); subvencijski odbor tedaj ni mogel vsem prošnjikom iz enega kraja ovac dati in se ni mogel ozirati na take, katerih prošnje nista potrdila predstojnik kmetijske podružnice in pa župan; dal je pa odbor vrh tega ovce posebno tistim gospodarjem, ki so udje družbe kmetijske in s tem kažejo, da jim je napredek kmetijstva pri srcu. Po tem merilu jih dobí viša Gorenska stran 26 parov, 26 parov tudi Notranjska, ostale pa niža Gorenska stran in Dolenska, od kodar je celó malo prošnjikov bilo. Opomniti pa moramo vse gospodarje, ki dobé ovce, da so te še celó mlade (še le do 10 tednov stare), in da po takem za pleme še več ko leto in dan niso ugodne. To ovčarjem živo na srce položimo, kajti s prezgodnjim plemstvom pohabijo ves zarod. Pa tudi je treba paziti, da te ovčice dobijo dobro sladko mrvo za krmo. Če bi nekateri gospodarji nevoljni bili, da dobodo tako mlado blago, jim rečemo, da so se nakupile zdaj tako mlade ovce najbolj zato, da več repov žlahnejega plemena v deželo dobimo.

— (*Klanje goveje živine po trojnem načinu*) se je 19. dne t. m. poskusilo v tukajšnji mesnici pod vodstvom gosp. Skale-ta, mestnega živino- in mesogleda, vpričo mestnega župana gosp. Lašana, vladnega svétnika viteza dr. Stökel-na, deželnega živinozdravnika dr. Schindlerja in večdruzih mestjanov in kmetov. Povod temu klanju je dala Francoska mesarska znajdba, ki se imenuje naóčnica (klavna maska), to je, naprava iz usnja, ki se govedu pripnè na čêlo in zakrije obojno okó, da ne vidi nič okoli sebe, na sredi pa ima ljuknjičasto železo všito, skozi katero se z lesenim bàtom železni klin v možgane vbije. Skusiti tedaj, na kateri način se živina lože, hitreje in z manjšim trpinčenjem usmrti, je komisija vzela 10 volov, 1 bika in 1 kravo. Z navadno mesarsko sekiro so bili voli večidel po prvem udarku na tleh in so potem le še nekatere udarke dobili; — z vbodom v zatilnik sta se dva vola kakor blisk hitro na tla mrtva zgrudila; — z naóčnico so bili voli in bik tudi po prvem udarku mrtvi na tla pobiti. Pobijanje in spušanje krví je 3 do 4 minute trpelo. — Kaj tedaj je kazala ta skušnja? Klanje z navadno mesarsko sekiro potrebuje močnega možá, — klanje z vbodom v zatilnik skušenega zvedenca, — klanje z naóčnico pa zamore vsak mesarsk učenec pri volih, bikih in bivolih brez trpinčenja živine prav lahko opraviti. Po tem gré prednost naóčnici, ker ž njo zamore vsak še tako slab človek živino nagloma ubiti in ker se s tem orožjem možgani nič ne zmečkajo in ne ukrvavé; še posebne vrednosti je pa naóčnica tam, kjer se goveda zarad kužnih bolezen po nevajenih konjačih in na prostem pobijajo in včasih strašno trpinčijo, predno se ubijejo. Naóčnica veljá 12 gold. Če bi si jo hotel kdo omisliti, naročí mu jo gosp. Skalè. S pohvalo pa moramo konečno še omeniti Ljubljanskih mesarjev; v klanji in razdeljevanji živine imajo tako ročnost in urnost, da jim ni kmalu para.

— (*O novem škofu Tržaškem*) pišejo časniki, da na prvem mestu je predlagan namestni škof Solnograški della Bona, na drugem škof Poreški Dobrila, in na tretjem stolni prošt Ljubljanski dr. Pogačar. Ali je to terno naredil kak časnikar ali kdo drug, ni povedano.

— (*Slovensko gledišče.*) Zadnja predstava na korist pevovodje g. Stöcklna je bila prav lepa, dasiravno ni imela toliko materijelnega vspeha, ko g. Nollijeva.

Stöcklnova ouvertura operete „Čarovnica“ (libretto J. Aléšovčevo), krasni Mašekov zbor „Kdo je mar?“ katerega je pel moški zbor čitalnice, potpourri slovanskih pesmi, slednjič pa živahna burka „Tambor v Puebli“, ki je bila po vsem vrlo igrana, — vse to je zadovoljilo občinstvo popolnoma, ter sililo ga k glasni pohvali. Gospoda Stöcklna sta na dirigentnem pultu čakala dva venca. — Jutri v četrtek 22. t. m. se bo igrala na korist gospodične Ledarjeve „Skrivnostna prisega“, ki je enkrat že napolnila vse prostore. Naj bi jih tudi zdaj, kajti gospodičina Ledarjeva kaže na odru vendar-le lep napredek, kar je zadnjič pokazala s Pueblansko deklico. — Prihodnjo nedeljo pa misli dati gosp. Šušteršič zopet Schillerjeve „Razbojnike“. Ako se primerno skrajšajo, bodo gotovo zopet napolnili hišo, kar želimo g. Šušteršiču, ker je jako porabljiv igralec in ima v njih zeló težko nalogo „Franca“.

— (*Vabilo k zboru lastnikov meščanskega zavoda za umestenje vojakov*) v Ljubljani, kateri bode 25. aprila 1875 dopoldne ob 11. uri v mestni dvorani. Vrsta razgovorov: 1. Letno sporočilo in sklep računa za l. 1874. 2. Volitev novega odbora za pregledovanje računa za l. 1875. 3. Volitev 4 družnikov vodstva namesto letos vsled srečkanja izstopivših. 4. Posamesni nasveti.

Vodstvo meščanskega zavoda za umestenje vojakov v Ljubljani.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — O potovanji cesarjevem dohajajo dan na dan taka poročila, da se vidi, da je vsi Dalmaciji to velikansk praznik, kakoršnega ta dežela še ni obhajala. Pa tudi politično je to potovanje silne važnosti, zato je obrnjena občna pozornost na to, kar se v Dalmaciji godí. Za nas je pomenljivo posebno to, da je cesar v Trstu in Gorici bil z ministri, spremljali so ga namreč grof Andrassy, Auersperg, dr. Unger in de Pretis; iz Gorice so se vrnili vsi nazaj razen Andrassya, ki je pa tudi le do Benetek šel s cesarjem, potem pa se obrnil, — tako da po Dalmaciji potuje cesar brez ministrov. To je čudno, a za nas silno važnega pomena. V Dalmaciji je namreč c. kr. namestnik general Rodić, mož, ki ni ministrom nikakor po volji, katerega bi bili davno že radi spravili spod nog, ker ni nasprotnik slovanskemu narodu, ker gre svojo pot, ki se ne vjema z ono, katero hodi ministerstvo. Po taki deželi spremljati cesarja, katerega ves narod navdušeno sprejema, sedanjih ministrov pač ne mika. Cesar ima povsod priliko spoznati, kako vdana mu je slovanska Dalmacija, slovanski narod, katerega sedanje ministerstvo na vso moč ob steno pritiska. — Slovesnosti sprejemanja so povsod velikanske, razsvitljenje mest in trgov, pokanje možnarjev in topov, ljudske veselice, deputacije v krasnih narodnih oblekah, — vsega tega popisati nam ni prostora. V Šibeniki je sprejelo cesarja 24 krasno oblečenih devojk, ki so mu po poti cvetice trosile. Gotovo bo vse to na cesarja naredilo velikansk vtis in politika se utegne po končanem potovanji nekoliko presukati, zlasti gledé Turčije. Hercegovinci, po krutem Turku silno stiskani, jeli so že obračati svoje oči proti Avstriji zdaj, ko potuje cesar tik njihove meje, ter mu mislili že zdaj podati spomenico, v kateri bi bilo popisano, kako kruto Turek ž njimi ravná. To se sicer do zdaj še ni zgodilo, a vendar se vidi, da cesarju je vse to znano. V Zadru namreč se mu je predstavil Turški vice-konsul in ko je cesar slišal, da je ta podložen Turškemu general-konsulu Perziću v Dubrovniku, se je nevoljno obrnil od njega in rekel, da je ta „sovražnik Avstrije“. Na vsak način bo to potovanje odločilno za Turčijo, kajti dvomiti ni, da bi cesar z Laškim kraljem ne bil spregovoril v tej zadevi, ravno tako pri shodu treh cesarjev. Da mi od tega potovanja najprej pričakujemo premembo ministerstva, to smo že omenili.

— Kakor poročajo Dunajski časniki, je cesar na pot v Dalmacijo seboj vzel prav veliko darov za cerkve in duhovščino, med katerimi se odlikujejo posebno krasne monštranice, kelihi, cerkveni plajščí in druga cerkvena oprava. Na Dunaji, kjer so vsi ti darovi v cesarjevi hiši bili razpoloženi, bila jih je vsa soba polna.

— O ministru Banhansu pripoveduje „N. Fr. Pr.“, da je prišel v Benedke zarad tega, da bi dosegel avdijenco pri cesarji. Pa drugi ministri so mu odsvetovali to storiti, ker bi bil gotovo na slabo naletel. Pravijo, da je „najviše mesto“ popraševalo, kak pomen imajo one zaupnice, ki dohajajo Banhansu od Českih ustavovercev. Morda je šel Banhans na Laško gledat Neapel — e poi morir.

— 3000 ljudí na enkrat brez kruha! Ena največih fabrik na Dunaji in v Dunajskem Novomestu, v kateri se posebno delajo raznotere mašine za železnice (hlaponi, vozovi itd.) in ki po svetu pod imenom Siglnove fabrike sloví za eno največih in poštenejših fabrik, v kateri je okoli 4000 delavcev vsakdanji kruh si služilo, je te dni zavolj pomanjkanja dela pustiti morala 3000 delavcev. Kako strašna nesreča je to za ljudí z družinami, ki mahoma nimajo krajcarja, da bi sebi in rodovini svoji košček kruha mogli si prislužiti!

Hrvaško. — Prevzvišeni biskup Strossmayr je nedavno zopet narodu svojemu daroval 40.000 gold., da se v Zagrebu sezida palača za umetnosti. Na zahvalno pismo, ki mu ga je poklonilo pevsko društvo „Kolo“, je preblagi mecên jugoslavenski 10. dne t. m. odgovoril, da se bode jako srečnega čutil, ako mu milostljivi Bog dá doživeti toliko časa, da vidi plod za omiko in duševni napredek Hrvaškega naroda vloženega semena, in da nikdar ne zabi gesla svojega: „vse za vero in domovino.“

Laško. — V Rimu se poklonila papežu 12. t. m. velikanska evropejska deputacija. 66 Avstrijancev je bilo pričujočih. 12. aprila je namreč preteklo 25 let, kar je papež Pij IX. premagal Mazzini-evo in Garibaldi-evo republiko in iz prognanstva iz Gaete se vrnil v sv. mesto, kjer ga je ljudstvo z nepopisljivo navdušenostjo sprejelo. Tudi ta dan je bila vsa Evropa zastopana, ter sv. Očetu izrazila neomejeno udanost do apostolskega prestola in do njegove posvečene osebe.

Pruska. — Bismark žuga z vojsko in Pruska nadaljuje katoliško cerkev preganjati, nemški škofje pa stojé kakor močni stebri za svete pravice katoliške cerkve.

Popravek. V sestavku: „Mrvice slovniške itd.“ na str. 108 čitaj: *dajaven* namesto: dejaven in na str. 109. *pogubni* greh mesto: pogubivni.

Za nagrobni spominek Hicingerjev so dalje darovali: milostljivi knezoškof Ljubljanski zdatno pomoč 50 gold.

Zitna cena

v Ljubljan 17. aprila 1875.

Vagán v novem denarji: pšenice domače 5 fl. 10. — banaška 5 fl. 47. — turšice 3 fl. 10. — soršice 4 fl. 10. — rží 3 fl. 60. — ječmena 3 fl. —. — prosa 3 fl. —. — ajde 2 fl. 80 ovsa 2 fl. 10. — Krompir 2 fl. 10.

Kursi na Dunaji 16. aprila.

5% metaliki 70 fl. 45 kr.	Ažijo srebra 103 fl. 55 kr.
Narodno posojilo 74 fl. 60 kr.	Napoleondori 8 fl. 88 kr.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Tisk in založba: Jožef Blaznikovih dedičev v Ljubljani.